

POLITICAL SCIENCES

DOI: <https://doi.org/10.64076/ap261019.07>

Tetiana Madryha

Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

ORCID iD: 0000-0001-7761-9811

EVOLUTION OF FUNDING SOURCES FOR VOLUNTEER INITIATIVES IN UKRAINE

Abstract. The paper traces the evolution of funding sources for volunteer initiatives in Ukraine and proposes its periodisation comprising five stages, from the pre-institutional stage (before 2013) to the network-platform ecosystem of wartime (since 2022). It shows that new sources did not replace earlier ones but were layered upon them, forming a multi-channel resource model, and that each stage generated its own institutional vulnerabilities.

Keywords: volunteer initiatives, resource mobilisation, funding sources, crowdfunding, civil society.

Тетяна Мадрига

Карпатський національний університет

імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна

ORCID iD: 0000-0001-7761-9811

ЕВОЛЮЦІЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ІНІЦІАТИВ В УКРАЇНІ

Анотація. У тезах простежено еволюцію джерел фінансування волонтерських ініціатив в Україні та запропоновано її періодизацію, що охоплює п'ять етапів – від передінституційного (до 2013 р.) до мережево-платформної екосистеми воєнного часу (з 2022 р.). Показано, що нові джерела не витісняли попередні, а нашаровувалися на них, формуючи багатоканальну ресурсну модель, і що кожен етап породжував власні інституційні вразливості.

Ключові слова: волонтерські ініціативи, ресурсна мобілізація, джерела фінансування, краудфандинг, громадянське суспільство.

За останні півтора десятиліття волонтерський рух в Україні перетворився з низки локальних ініціатив на розгалужену систему громадянської мобілізації. Революція Гідності, збройна агресія 2014 р. та повномасштабне вторгнення росії у 2022 р. змінили не лише масштаб руху, а й саму логіку його ресурсного забезпечення. Фінанси громадянського сектору загалом досить ґрунтовно проаналізовано [1; 5], проте динаміка ресурсної моделі саме волонтерства – зміна співвідношення джерел і механізмів їх мобілізації в часі – залишається

малодослідженою. Мета дослідження – виокремити етапи трансформації джерел фінансування волонтерських ініціатив і вразливості, притаманні кожному з них.

Пропонуємо розрізняти п'ять етапів: передінституційний (до кінця 2013 р.); реактивної мобілізації (кінець 2013–2014 рр.); функціональної диференціації та масштабування (2014–2016 рр.); інституційного закріплення і професіоналізації (2016–2021 рр.); мережево-платформної системи ресурсної мобілізації (з 2022 р.). Перехід між ними відбувався шляхом нашарування: кожна хвиля мобілізації додавала нові канали, змінюючи відносну вагу попередніх, але не скасовуючи їх.

На **першому етапі** ресурсна база обмежувалася особистими коштами активістів, пожертвами найближчого оточення та точковими грантами міжнародних донорів, спрямованими переважно на формальні НУО. У 2010 р. до волонтерської роботи було залучено лише близько 5 % населення [6]. Головним обмеженням був не брак готовності допомагати, а відсутність публічної звітності та інституційних каналів, здатних перетворити цю готовність на стійкий ресурс; перші такі канали з'явилися разом із краудфандинговими платформами (зокрема "Спільнокошт", 2012 р.).

Другий етап позначився вибуховим зростанням масового дрібного донорства: лише за травень–вересень 2014 р. 32,5 % українців переказували кошти на рахунки армії, а 23 % передавали допомогу через благодійні фонди та волонтерські організації [4]. Ключовим механізмом стала персоналізована довіра до конкретних волонтерів, репутація яких формувалася в соціальних мережах. Вона забезпечувала швидкість мобілізації, але не її стабільність, а поява фейкових зборів уперше поставила питання про публічну підзвітність як умову фінансової спроможності.

На **третьому етапі** реєстрація ініціатив як громадських організацій і благодійних фондів відкрила доступ до банківських рахунків для публічних зборів, договорів із бізнесом і грантових конкурсів. До індивідуальних пожертв додалися корпоративні внески, а краудфандинговий ринок децентралізувався завдяки локальним і тематичним платформам.

Четвертий етап характеризувався ускладненням структури фінансування за збереження слабкої фінансової життєздатності сектору. Понад половину надходжень НУО забезпечували міжнародні донори, тоді як державне й місцеве фінансування не перевищувало 10 % [1, с. 30]. Новими каналами стали конкурсне фінансування громад після децентралізації, соціальне підприємництво та грантова підтримка інституційного розвитку; пандемія COVID-19 прискорила перехід до цифрового фандрейзингу [5]. Водночас зберігалися донорська залежність і розрив між столичними та регіональними організаціями.

На **п'ятому етапі** сформувалася мережево-платформна система ресурсної мобілізації. У 2022 р. 86 % українців жертвували кошти на потреби оборони [7], а цифрові банківські сервіси та платформи дали змогу одночасно залучати

мільйони донорів. Діаспорні мережі стали швидким каналом прямої підтримки: за перші п'ять днів вторгнення діаспорні організації зібрали понад 10,8 млн дол. і спрямували їх безпосередньо місцевим НУО [9]. Натомість із гуманітарного фінансування через систему ООН (4,6 млрд дол. у 2022 р. та 3,5 млрд дол. у 2023 р.) безпосередньо до українських організацій надійшло лише 0,07 % [8], тож масове дрібне донорство залишалося критичним для малих ініціатив. Інституційні засади посилили податкові пільги для волонтерів, внесених до державного реєстру [3], та Державна цільова соціальна програма розвитку волонтерської діяльності до 2030 р. [2], що стимулює формалізацію ініціатив. Основною вразливістю етапу стає донорська втома в умовах тривалої війни. Узагальнення етапів подано в табл. 1.

Таблиця 1. Джерела фінансування та вразливості волонтерських ініціатив за етапами розвитку руху

Етап	Домінантні джерела	Нові канали мобілізації	Характерні вразливості
I. Передінституційний (до 2013 р.)	Особисті кошти активістів; пожертви з особистих мереж; окремі міжнародні гранти	Перші краудфандингові платформи ("Спільнокошт", 2012)	Вузькість мереж; відсутність публічної звітності
II. Реактивна мобілізація (2013–2014 рр.)	Масові дрібні пожертви; персоналізовані збори	Публічні банківські рахунки; соціальні медіа	Нестабільність; відсутність планування; шахрайські збори
III. Функціональна диференціація та масштабування (2014–2016 рр.)	Масові пожертви; перші корпоративні внески; краудфандинг	Рахунки зареєстрованих ГО і БФ; локальні платформи; перші гранти	Регіональна асиметрія; проблеми підзвітності
IV. Інституційне закріплення і професіоналізація (2016–2021 рр.)	Міжнародні гранти; корпоративна підтримка; пожертви	Міжнародні грантові програми (USAID, ЄС, IRF); платформи зборів; соціальне підприємництво	Донорська залежність; розмивання місії під пріоритети донорів
V. Мережево-платформна система ресурсної мобілізації (з 2022 р.)	Масове цифрове донорство; міжнародне та діаспорне фінансування; корпоративна підтримка; криптовалюта	Цифрові банківські сервіси та платформи; діаспорні мережі; державне співфінансування	Донорська втома; нерівний доступ до великих грантів; недоброчесні збори

Джерело: складено автором на основі [1; 4; 6–9].

Отже, ключовою закономірністю трансформації фінансування українського волонтерства є не послідовна заміна одних джерел іншими, а їх накопичення й поєднання: від ситуативного фінансування через особисті мережі до багатоканальної моделі, що інтегрує внутрішні, корпоративні, зовнішні та інституційні джерела. Диверсифікація розширила адаптивність волонтерських

ініціатив, проте сама по собі не гарантує їхньої фінансової стійкості, яка дедалі більше залежить від довіри донорів, прозорості та організаційної спроможності. Перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз діаспорного та криптовалютного фінансування і механізмів протидії донорській втомі.

REFERENCES / СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Біденко Ю. М. Фінанси громадянського суспільства в Україні: ключові тенденції, моделі та перешкоди в досягненні сталості. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Питання політології"*. 2019. Вип. 36. С. 24–36. DOI: 10.26565/2220-8089-2019-36-03.
2. Державна цільова соціальна програма з розвитку волонтерської діяльності в Україні на період до 2030 року : затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 квіт. 2026 р. № 396-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-2026-p>.
3. Питання оподаткування волонтерської діяльності. *Юридична клініка НЮУ імені Ярослава Мудрого*. 2022. URL: <http://legalclinic.nlu.edu.ua/2022/09/22/pytannya-opodatkovannya-volonterskoyi-diyalnosti>.
4. 32,5 % українців особисто переказали свої кошти на рахунки української армії. *Фонд "Демократичні ініціативи" імені Ілька Кучеріва*. 2014. URL: http://dif.org.ua/ua/commentaries/sociologist_view/32anizh-miski-zhiteli.htm.
5. 2020 Civil Society Organization Sustainability Index for Ukraine. 2021. URL: <https://api.home.ednannia.ua/upload/kch/24/01/10/CSOSI-Ukraine-2020.pdf>.
6. Charities Aid Foundation. *World Giving Index 2010*. West Malling : CAF, 2010. URL: <https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-publications/worldgivingindex28092010print.pdf>.
7. Examining the Role of Civil Society in Ukraine during Wartime. *RTI International*. 2023. URL: <https://www.rti.org/impact/examining-role-civil-society-ukraine-during-wartime>.
8. Passing the Buck: The Economics of Localizing Aid in Ukraine. *Refugees International*. 2024. URL: <https://www.refugeesinternational.org/reports-briefs/passing-the-buck-the-economics-of-localizing-aid-in-ukraine>.
9. The Rise of Ukraine's Civil Society and Diaspora. *DEMAC – Diaspora Emergency Action & Coordination*. 2023. URL: <https://www.demac.org/community-news/2023/01/the-rise-of-ukraine-s-civil-society-and-its-diaspora>.